

МАКОГОН Дмитро Якович (псевд. і крипт.: Д. Макогоненко, Д. М., М-о, Іван Галайда, М. Коко, Хоростківський, Павло Хрін; 28. 10. 1881, містечко Хоростків, нині місто Гусятин. р-ну Терноп. обл. — 07. 10. 1961, м. Станіслав, нині Івано-Франківськ) — письменник, педагог, культурно-освітній діяч. Батько **Ірини Вільде**, дід **Яреми**, прадід **Ярини Полотнюків**. Навч. у Терноп. гімназії, з якої 1901 виключ. за участь у громад.-політ. житті. Склавши екстерном іспит у Заліщиц. учител. семінарії (нині Терноп. обл., 1902), вчителював на Буковині (у с. Чорнівка, Лукавиця, Веренчанка; 1903–14, 1919–22) — з перервою через військ. службу (воював на італ. фронті). Переслідуваний за боротьбу з онімеченням та румунізацією Буковини, 1923 змушений виїхати із сім'єю до Галичини. Тут працював в укр. приват. школі ім. М. Шашкевича в Станіславі та зазнав нових переслідувань — тепер за опір полонізації краю. Став актив. чл. товариства «Просвіта», УВО, ОУН. У жовтні 1934 в його квартирі зроблено обшук. Був безробітним. 1936 влаштувався на роботу в школі Ходорова (нині Львів. обл.). Після війни знову вчителював у Станіславі, де 1956 вийшов на пенсію. Вже з 4-го кл. гімназії М. дописував до г. «Громадський голос». Автор поет. зб. «Мужицькі ідилії» (Чц., 1907) та книг оповідань, новел і нарисів «Шкільні образки» (Мамаївці), «Учительські гаразди» (Коломия; обидві — 1911), «Мужицька доля» (Олифант, [1912]), «По наших селах», «Проти філі» (тобто — «...хвилі»; обидві — Коломия, 1914). Поезії в основному публіцистичні, з патетикою боротьби проти узагальненого «ворога клятого», «відвічного ката», проти «тиранів», «дуків-панів» («Вставай, народе!», «О, нещасний хлопе...», «На віче!», «До борби»). Чи не єдина конкретика — «Царський маніфест» («Мало хто так в світі бреше, як російський цар!...»). На пропонування К. Трильовським популярні мелодії М. написав низку текстів січових пісень. Так, пісня «Гей, у “Січ”! Гей, у “Січ”!...» — на мелодію до «Не пора, не пора!...» І. Франка. За цим самим принципом — й ін. пісенні тексти: «Як “Січ” наша повсталала...», «Яке то сонце засіяло...», «Гей, молодь вкраїнська...», «Гей, наш батько

кошовий...». У прозі М. переважає шкіль. тематика: убогість сільс. шкіл, тяжка доля нар. вчителя, свавілля влади (війта) над ним. В оповіданнях «Щаслива дорога», «Вибагливий панич», «Конскрипція», «Перемога» засуджується насильниц. асиміляція українців. Писав про безправ'я і злидні селян, еміграцію, рекрутчину. І в поезії, і в прозі тяжів до сатири. У рад. період, щоб не накликати зайвої уваги спецслужб, уникав публічності, — лише зрідка виступав у місц. періодиці. М. — один із засн. і провід. авторів часопису буковин. учительства «Каменярі» (1909–14, 1921–22), співред. виданих 1911 товариством «Укр. школа» в Чернівцях у серії «Діточа бібліотека» книжки «Тарас Шевченко» та «Календарика для дітей на рік переступний 1912». Друкувався у ж. «Неділя», «Промінь», г. «Громадянин», «Нова Буковина», сатир. часописах «Іскра», «Жало», «Щипавка». 1958 у Києві вийшла антологія «Письменники Буковини», для якої М., як зазначено, «наново переглянув свої твори, зробивши в них деякі мовно-стильові виправлення». Невдовзі окремою кн. побачили світ його «Вибрані оповідання» (Л., 1959). Посмертно добірки творів М. уміщено в зб. «Українська новелістика кінця XIX — початку XX ст.» (К., 1989), хрестоматії «Письменники Буковини другої половини XIX — першої половини XX ст.» (ч. 1, Чц., 2001). У Хоросткові 1996 встановлено погруддя М. (скульптор Я. Ворончак).

Рекомендована література

1. Романець О. Оповідання Дмитра Макогона // Макогон Д. Вибрані оповідання. Л., 1959;
2. Полек В. Макогон Д. Я. [Некролог] // Прикарп. правда. 1961, 10 жовт.;
3. Качкан В. За своє українство терпіли. (Нові архівні документи про родину Макогонів) // Качкан В. Хай святиться ім'я. Кн. 4. Ів.-Ф., 2000;
4. Горак Р. Дмитро Макогон і його спогад про Івана Франка // Наук. вісн. Музею І. Франка у Львові. 2013. Вип. 13.

М. Й. Шалата

Бібліографічний опис:

Макогон Дмитро Якович / М. Й. Шалата // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-60811>. — Останнє поновлення : 2025.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).